

SOLIQ MADANIYATI VA SOLIQ INTIZOMINING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI

Muhiddinov Muhammadyusuf Avazxon o‘g‘li,
Farg‘ona politexnika instituti, El 74-20 M guruhi talabasi,
e-mail : mr mukhiddinov@gmail.com Tel:+998908577278.

ANNOTATSIYA

Ushbu o‘rganishda soliq madaniyati va soliq intizomi tadqiq etildi, chunki davlatning qudrati iqtisodiy salohiyati uning moliyaviy ta‘minlanganligi asosida quriladi. Shuning uchun aholining yuksak soliq madaniyati har bir davlatning kelajagini belgilaydi, shu asnoda biz ham ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi sifatida aholini soliq madaniyati va soliq intizomi shakllantirishdagi omilarni o‘rganishni va muhokama qilinishni belgilab oldik.

Kalit so‘zlar: soliq solish, soliq madaniyati, deviant xulq-atvor, soliq to‘lovchilar, soliq yuki, soliq huquqi, soliq organlari, soliq xodimlari.

СПЕЦИФИКА НАЛОГОВОЙ КУЛЬТУРЫ И НАЛОГОВОЙ ДИСЦИПЛИНЫ

Мухиддинов Мухаммадйусуф Авазхон угли,
Ферганский политехнический институт, студент группы El 74-20 М,
e-mail : mr mukhiddinov@gmail.com Tel:+998908577278.

АННОТАЦИЯ

В этом исследовании изучалась налоговая культура и налоговая дисциплина, поскольку экономический потенциал власти государства строится на основе его финансовой обеспеченности. Таким образом, высокая налоговая культура населения определяет будущее каждого государства, в этом контексте мы также определили изучение и обсуждение факторов в формировании налоговой культуры населения и налоговой дисциплины в качестве основной цели этого исследования.

Ключевые слова: налогообложение, налоговая культура, девиантное поведение, налогоплательщики, налоговое бремя, налоговое право, налоговые органы, налоговики.

SPECIFICS OF TAX CULTURE AND TAX DISCIPLINE

Muhiddinov Muhammadyusuf Avazxon o'g'li,

Fergana Polytechnic Institute, student of El 74-20 m group,

e-mail : mrmukhiddinov@gmail.com Tel:+998908577278.

ABSTRACT

In this study, tax culture and tax discipline were studied, since the economic potential of the government of the state is built on the basis of its financial security. Thus, the high tax culture of the population determines the future of each state, in this context, we also identified the study and discussion of factors in the formation of the tax culture of the population and tax discipline as the main goal of this study.

Key words: *taxation, tax culture, deviant behavior, taxpayers, tax burden, tax law, tax authorities, tax specialists.*

Insonning axloqiy fazilatlari uning shaxsiy harakatlari bilan emas, balki kundalik hayoti bilan baholanishi kerak. Bugungi kunga kelib, nafaqat yurtimizda, balki butun dunyoda iqtisodiy rivojlanishning eng ko'p muhokama qilinadigan muammolaridan biri bu soliq savodsizligi. Afsuski, jamiyat rivojlanishining ushbu bosqichida bu ko'rsatkich past darajada, bu turli sabablarga bog'liq: aholining katta qismi asosiy ma'lumotga ega emas, aholi uchun kompyuter texnologiyalari va Internet resurslarining mavjud emasligi, soliq qonunchiligidagi o'zgarishlar to'g'risida bexabarlik va boshqalar. O'z navbatida, soliq savodxonligining pastligi yashirin iqtisodiyotining rivojlanishi, byudjetga daromad tushumlarining past darajasi, ijtimoiy muhitda keskinlikning paydo bo'lishi, mintaqa iqtisodiyotining beqarorlashishi va boshqalar kabi bir qator muammolarni keltirib chiqaradi.

Shu sababli, huquqiy bilimga ega bo'lish, o'z huquqlaringiz va soliq imtiyozlarini olish imkoniyatlari to'g'risida bilish mintaqani rivojlantirish uchun zarur shartdir.

Ko'pincha "soliq savodxonligi" tushunchasini qo'llash, ular soliq madaniyatiga ham ta'sir qiladi. Soliq madaniyati-fuqarolarning bilim va ko'nikmalarini, shuningdek madaniy va axloqiy fazilatlari, qadriyatlari va me'yorlarini o'z ichiga oladi. Shuning uchun soliq madaniyati soliq savodxonligiga qaraganda kengroq tushunchadir [10].

Biz bilamizki, soliqlar davlat byudjeti daromadlarining asosiy manbai hisoblanadi [6]. Shunday qilib, bugungi kunda byudjet daromadlarini oshirishning asosiy omillari sog'lom raqobat muhitini shakllantirish, soliqlar va boshqa majburiy to'lovlarni yig'ishning zarur darajasini ta'minlash, yashirin iqtisodiyotida faoliyat

yuritayotgan shaxslarning faoliyatini qonuniylashtirish, soliq to'lovchilar tomonidan soliq majburiyatlarini ixtiyoriy ravishda bajarish hisoblanadi.

Soliq solish, aslida, universaldir; shuning uchun ushbu jarayonning ishtirokchilari nafaqat soliq organlari vakillari yoki tashkilotlar xodimlari, balki butun aholi — soliq to'lovchilar (haqiqiy va potensial) bo'lib, ular soliq xatti-harakatlarining turli shakllarini namoyish etadilar. Mamlakatimizda soliq to'lovchining qonun bilan belgilangan soliqlarni to'lash majburiyatini buzish bilan bog'liq soliq xatti-harakatlarining deviant (Deviant xulq — bu jamiyatning hukmronlik qiladigan normalariga zid bo'lgan har qanday xatti-harakatlar) shakli keng qo'llanilishi aholining qonunga va ularning vazifalariga bunday munosabatini qo'llab-quvvatlovchi jiddiy tizimli sabablarni ko'rsatadi.

Soliqqa tortish, evolyutsion jarayon bo'lib, ko'p jihatdan soliq madaniyati darajasiga bog'liq bo'lib, bu asosan uning barcha ishtirokchilarining soliq xatti-harakatlarining shakllanishini belgilaydi. Aholining soliq xatti-harakati soliq madaniyatini shakllantirishga bevosita ta'sir ko'rsatadigan qiymat yo'nalishlari, shu jumladan huquqiy normalar, motivatsiyalar, urf-odatlar, an'analar va odatlar bilan belgilanadi [2].

Soliq madaniyati-bu bozor iqtisodiyotiga ega bo'lgan jamiyatga xos bo'lgan murakkab ijtimoiy-iqtisodiy hodisa bo'lib, uning darajasi davlatning fiskal salohiyatini belgilaydi. "Soliq madaniyati" tushunchasini aniqlashga olimlarning yagona yondashuvi mavjud yemas, chunki haqiqatan ham soliq mavzularidagi har bir tadqiqot ma'lum sharoit va hududiy joylashga bog'liqdir.

Hududiy joylashuv haqida gapirar ekamiz, prezidentimiz tashabbusi yodga olishimiz darkor "Birinci navbatda, hududlar o'rtasidagi iqtisodiy tengsizlikni qisqartirish, barcha tuman va shaharlarni bir maromda rivojlantirish bo'yicha yangicha yondashuvlar joriy etiladi. Biz chuqur tahlil qildik. Kelgusi yildan boshlab tuman va shaharlar mavjud sharoiti, salohiyati va imkoniyatlaridan kelib chiqib, 5 ta toifaga ajratiladi. Jumladan, tadbirkorlik uchun har tomonlama rivojlangan 26 ta tuman – 1-toifaga; infratuzilmasi yaxshi bo'lgan 46 ta tuman – 2-toifaga; sharoiti nisbatan qoniqarli bo'lgan 76 ta tuman – 3-toifaga; jozibadorligi yetarli bo'lmagan 40 ta tuman – 4-toifaga; sharoiti og'ir bo'lgan 20 ta tuman – 5-toifaga to'g'ri keladi. Endi toifaga qarab, tumanlarning iqtisodiy rivojlanishini belgilaymiz. Tadbirkorlar uchun subsidiya, kreditlar va kompensatsiyalar toifalardan kelib chiqib ajratiladi. Ular uchun soliq stavkalari har xil bo'ladi"- Shavkat Mirziyoyev [1].

Yuqoridagi mulohazalar yana bir bor soliq madaniyati hududiy joylashuv va yondashishga bog'liqligini belgilaydi, B. Nerrening so'zlariga ko'ra, ma'lum bir mamlakatda uning klassik tushunchasi, birinchi navbatda, soliq tizimini

yaratuvchilaridir [3]. Soliq to'lovchilar soliq madaniyatining bir qismi hisoblanmadi. Birinchi marta "soliq madaniyati" ta'rifi J. Shumpeterning "daromad solig'i iqtisodiyoti va sotsiologiyasi" maqolasida ishlatilgan bo'lib, u soliq madaniyati jamiyatning soliq ongi darajasini oshirishga qaratilgan inson ma'naviyati va ijodining ifodasidir degan [4].

Soliq ma'murchiligining samaradorligi soliq tizimining holati, uning yaxlitligi barqarorligi, fiskal va iqtisodiy samaradorligidan iboratdir. Mamlakat byudjet tizimini soliq to'lovlari bilan to'ldirishning barqarorligi, soliq huquqbuzarliklarini aniqlash va oldini olishning o'z vaqtida amalga oshirilishi va soliq to'lovchilarga o'z konstitutsiyaviy vazifalarini bajarishda qulay shart-sharoitlarni ta'minlash qanchalik yuqori ekanligiga bog'liq [5]. Shunday ekan yana bir ko'rsatgichga to'xtalsak O'zbekiston Respublika bo'yicha soliq organlari tomonidan byudjetga 2023-yil I choragida 37,8 trln so'mdan ortiq mablag'lar tushumi ta'minlanganligini aytish mumkin.(1-jadval)

1-jadval

**Soliq organlari tomonidan byudjetga 2023-yil I choragidagi tushumi
ta'minlanganligi soliq turlari kesimida [2]**

Soliq turi	Tushum miqdori	O'tgan yilning mos davriga nisbatan	
		Tushum (+;-)	foizda
Foyda solig'i	9,5 trln so'm*	392,4 mlrd so'm	8,6%
QQS	8,4 trln so'm	807,7 mlrd so'm	10,6%
JShODS	6,6 trln so'm	1,4 trln so'm	26,5%
Yer qa'ridan foydalanganlik uchun soliq	3,5 trln so'm*	82,4 mlrd so'm	6,4%
Yer solig'i	1,4 trln so'm	311,4 mlrd so'm	28%
Mol-mulk solig'i	1,3 trln so'm	372,9 mlrd so'm	39,5%
Suv resurslaridan foydalanganlik uchun soliq	205,8 mlrd so'm	26,4 mlrd so'm	14,7%

Jadvaldan ko'rinadiki barcha soliq turlari bo'yicha o'sishga erishilgan, bu shuni anglatadiki davlat soliq organlari tomonidan tashkil etilgan ishlar va ko'rilgan chora tadbirlar bilan birgalikda soliq to'lovchilar madaniyatining o'sgani, hamkorlik munosabatlarini uyg'unligiga erishilganligi bunga zamin yaratganini aytish mumkin.

Ijro etuvchi hokimiyat organlari, umuman hukumat, boshqaruvi davrida o'z faoliyatining moliyaviy barqaror bo'lish maqsadi bilan cheklanib qolmasligi kerak, shuningdek, ularning istiqbollari, qarorlarining uzoq muddatli oqibatlarini hisobga olishlari kerak. Soliq siyosati sohasida ushbu talab eng aniq shaklda ifodalanadi: joriy

solliqlarni yig'ish vazifalari har doim davlatning kelajakdagi soliq bazasini saqlash va ko'paytirish vazifalari bilan aniq bog'liq bo'lishi kerak.

Oxir oqibat, ushbu muammolarning barchasini hal qilishga kompleks yondashuv jamiyatning barcha qatlamlarida va davlat boshqaruvining barcha darajalarida soliq madaniyati va to'g'ri soliqqa tortish tamoyillarining asosiy postulatlarini, har qanday zamonaviy davlatning sog'lom va samarali fiskal siyosatini to'g'ri tushunishning kalitidir [7].

Soliq madaniyatining muhim elementi soliq intizomidir. Fuqarolarning soliq intizomi soliq madaniyatining asosiy elementi va aholining soliq savodxonligining asosidir [8], [13], [14]. Soliq intizomi soliq madaniyatining ajralmas qismi bo'lib, fuqarolarning qonun hujjatlarida belgilangan solliqlarni turli darajadagi byudjetlarga to'lash majburiyatlariga munosabatini belgilaydi [9], [11], [12].

Biroq, zamonaviy dunyoda ko'plab soliq to'lovchilar u yoki bu tarzda soliq majburiyatlarini bajarishdan qochish yo'llarini topishga harakat qilmoqdalar. Bu xatti-harakatni odamning jamg'arishga moyilligi va o'z ishining natijalarini boshqalar bilan, ayniqsa davlat bilan bo'lishishni istamasligi va solliqlarning mohiyati bilan izohlash mumkin.

Bizningcha soliq intizomini shakllantirish va takomillashtirish jarayoni uzoq davom yetadi va ko'plab muammolarga duch kelishadi, ularga quyidagilar sabab bo'lishi mumkin:

- soliq qonunchiligidagi nomukammallik va tez-tez o'zgarishlar;
- soliq masalalari, shuningdek, reklama va axborot tadbirlarini o'tkazish, media kanallardan foydalanish bo'yicha fuqarolarga yetarlicha maslahat berilmagan;
- soliq organlariga jamoatchilik ishonchining yo'qligi;
- soliq protseduralarining sifatsiz bajarilishi;
- davlat xizmati xodimlarining motivatsiyasi yetarli emasligi;
- soliq organlarida kadrlarning tez almashinuvi;
- kompaniyalar o'rtasidagi raqobatning o'sishi, bu xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan soliq yukini kamaytirish usullaridan foydalanishga olib keladi.

Fikrimizcha yuqorida keltirilgan muammolarni yumshatish hamda ularning yechimi sifatida quyidagilarni amalga oshirish yaxshi natija beradi:

Birinchidan, soliq madaniyatini shakllantirish dasturi solliqlarning ijtimoiy zarurligi va iqtisodiy foydasini tushunishga qaratilgan yosh avlodga qaratilgan bo'lishi kerak. Maktab o'quv dasturiga soliq bilimlari asoslari bo'yicha o'quv kursini kiritish kerak.

Ikkinchidan, soliq to'lovchilar ijobiy fikrga ega bo'lishlari uchun soliq xizmatlari samaradorligini oshirish kerak. Internet-resurs yordamida elektron

ma'lumotlar bazalari va soliq konsalting xizmatidan keng foydalanishni joriy etish zarur.

Uchinchidan, soliq qonunchiligini noto'g'ri talqin qilish sonini kamaytirish uchun soliq kodeksidagi barcha bo'shliqlar va noaniqliklarni bartaraf etish, soliq to'lovchilar uchun taqdimot tilini yanada qulayroq qilish kerak.

To'rtinchidan, soliq xizmati xodimlari o'z ishlarini vijdonan va yuqori professional darajada bajarishlari, xolislik, axloq me'yorlari va ish yuritish qoidalariga rioya qilishlari kerak. Soliq organlari soliq to'lovchilarning muammolariga to'g'ri va e'tiborli bo'lishi, ularga bag'rikenglik va hurmat ko'rsatishi kerak.

Shunday qilib, soliq madaniyatini shakllantirish muammosi har doimgidek dolzarb bo'lib qolmoqda. Bu jarayon ancha uzoq, ammo bu yurtimiz uchun juda zarur. Soliq organlari va soliq to'lovchilar soliq qonunchiligiga rioya qilish va biznesning barcha sohalarida iqtisodiy o'sish va umuman davlatning rivojlanishi uchun qulay muhit yaratish uchun ishlatilishi mumkin bo'lgan muhim umumiy manfaatlarga ega bo'lishi kerak.

Soliq madaniyati va intizomining yuqori darajasini ta'minlash muammosini hal qilishning dolzarbligi jamiyatning o'zi deviant xulq-atvorni yoki uning yashirin targ'ibotini qo'zg'atadigan paradoksal vaziyat bilan tasdiqlanadi. Shunday qilib, soliq savodxonligini oshirish va omma orasida soliq madaniyatini shakllantirishning maqsadli tushunchalarining yo'qligi soliq to'lovchilar tomonidan soliqlarni to'lamaslik va hatto undan qochishni qahramonlik sifatida qarashga olib keldi. Hatto taniqli soliq maslahatchilari ham umumiy matbuotda soliq to'lashdan bo'yin tovlash usullarini nashr etadilar va ularning har biri bunday usullarni qanchalik ko'p taklif qilsa, u shunchalik malakali professional hisoblanadi.

Soliq madaniyati umuman quyidagi funksiyalarni bajaradi:

- 1) kognitiv-prognostik;
- 2) gumanistik;
- 3) tartibga solish va tartibga solish;
- 4) mavzu-amaliy;
- 5) refleksiv va ijodiy.

Soliq madaniyatini nafaqat har bir olim, balki soliq munosabatlarining har bir ishtirokchisi ham o'ziga xos tarzda tushunadi. Shunday qilib, ba'zilar soliq madaniyatini nisbatan tor tushuncha deb bilishadi: faqat soliq to'lovchining javobgarlik darajasi va uning soliq ongi deb. Boshqalar, bu konsepsiya ancha kengroq, nafaqat jamiyatning soliq huquqiy ongini, balki davlatning rasmiy va norasmiy institutlarini ham o'z ichiga oladi, deb hisoblashadi, chunki faqat bitta tomon har

qanday munosabatlarda, shu jumladan soliqda ishtirok eta olmaydi. Tomonlar bir-biri bilan o'zaro munosabatda bo'lishadi va bu o'zaro ta'sirning samaradorligi munosabatlarning natijasini belgilaydi.

Shunday qilib, soliq madaniyati nafaqat soliq to'lovchining turli xil soliq xatti-harakatlarida, balki ba'zi soliq to'lovchilar to'liq soliq yukini ko'targanda, ba'zilari esa uni qonuniy (soliqni optimallashtirish) va noqonuniy usullar (soliq to'lashdan bo'yin tovlash) bilan minimallashtirganda namoyon bo'ladi. Soliq madaniyati soliq organlari bilan munosabatlarda, soliq to'lovchilar soliq to'lovchilarning deviant xatti-harakatlarini rivojlantirishga hissa qo'shadigan soliq xodimlari bilan til biriktirganda ham namoyon bo'ladi. Shunday qilib, soliq madaniyati soliq to'lovchilarning faoliyatini ham, soliq organlari xodimlarining bir-biri bilan yaqin hamkorlikdagi faoliyatini ham qamrab oladi.

Soliq huquqi fani va amaliyoti soliq munosabatlarini huquqiy tushunish va ularni amalga oshirish o'rtasidagi bog'liqlikni tasdiqlaydi, bu esa umuminsoniy qadriyatlarni amalga oshirish uchun soliq va boshqa qonun hujjatlari to'g'risida har tomonlama bilimga ega bo'lish zarurligini ta'kidlaydi [15], [16]. Binobarin, soliq madaniyati soliq sohasidagi to'lovchilarga ham, nazorat qiluvchi organlarga ham tegishlidir. Jismoniy va yuridik shaxslar uchun bu fiskal bosim sharoitida fuqarolik sadoqatiga, soliq xodimlari uchun esa kasbiy vakolatlarga va o'z xizmat vazifalariga ma'naviy va axloqiy rioya qilishga bog'liq hisoblanadi.

Shunday qilib, bizningcha soliq madaniyatining eng muhim elementi soliq intizomi ekanligidir, bu soliq to'lovchining byudjet tizimi bilan to'lash uchun ma'naviy, moliyaviy qobiliyatlari va imkoniyatlarini muntazam ravishda tayyorlash, rivojlantirish hamda nazorat qilish bilan bog'liq bo'lib, soliq organlari va soliq to'lovchilarning o'zaro munosabatlarning sinxronligi bilan belgilanadi

Bu shuni anglatadiki, soliq madaniyati tushunchasi doirasiga soliq to'lovchilar faoliyati ham, soliq organlari faoliyati ham kiradi. Shuning uchun bu faoliyatni birgalikda ko'rib chiqish kerak:

- * bir tomondan, soliq organi va uning mansabdor shaxslarining faoliyat madaniyati soliq to'lovchining xatti-harakatlariga asosiy ta'sir ko'rsatadi, qo'shimcha bosim yoki rag'batlantirish nuqtalarini yaratadi;

- * boshqa tomondan, soliq to'lovchilar soliq organlariga ba'zi bosim o'tkazadilar, ularning javob harakatlarini xatti-harakatlarining deviant tabiati bilan asoslaydilar (hisob ma'lumotlarini o'zgartirish, sanksiyalarni qo'llash, rejadan tashqari tekshiruvlar o'tkazish, tezkor qidiruv choralari).

Agar bu bosim umumiy madaniyatdan tashqariga chiqsa, soliq to'lovchi va soliq xodimlari o'rtasida ziddiyat yuzaga keladi. Albatta, soliq organidagi ziddiyatli vaziyat soliq to'lovchilar tomonidan soliq to'lashning sekinlashishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytish mumkinki aholini faol, aniq, ochiq va keng ko'lamli xabardor qilmasdan qonun ustuvorligini shakllantirish va yuqori darajadagi madaniyatni shakllantirish mumkin emas. Huquqiy ma'lumotlar davlat aholisi o'rtasida huquqiy nigilizmning oldini olishning zaruriy shartidir. Ta'lim muassasalari, ilmiy-tadqiqot muassasalari va hokimiyatlarning muvofiqlashtirilishi va o'zaro ta'sirini ta'minlash, qonun chiqaruvchi organning qonun va tartibni o'rnatish, huquqiy bilimlarni tarqatishdagi faoliyati, shuningdek soliq maslahatchilari, auditorlar, yuridik klinikalar, yuridik birlashmalar va yuridik yordam markazlari amaliyoti umuman o'z hissasini qo'shishi kerak.

Soliq organlarining ijobiy imijini shakllantirish davlatning soliq to'lovchilar bilan munosabatlarini yaxshilashi, ushbu hamkorlikning barcha tomonlari uchun fuqarolik javobgarligini shakllantirishi kerak.

REFERENCES

1. O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabrda Oliy Majlis va O'zbekiston xalqiga Murojaatnomasi.
2. Кундузова, К. И. (2022, April). Об эффективности налоговой системы. In E Conference Zone (pp. 92-95).
3. Nerre Birger. The Concept of Tax Culture. In: National Tax Association Proceedings Ninety-Fourth Annual Conference. Baltimore, Maryland / Edited by Sally Wallace. NTA, Washington DCB, 2001. P. 291.
4. Schumpeter J.A. Okonomie und Soziologie der Einkommensteuer // Der Deutsche Volkswirt. 1929. Vol. 4. P. 380—385.
5. Kudbiev, D., Qudbiyev, N. T., & Imomova, Z. T. Q. (2022). Moliyaviy Hisobotlardan Moliyaviy Menejmentda Foydalanish Masallari. Scientific progress, 3(4), 1030-1037.
6. Yormatov, I. T. (2022). Роль частного бизнеса в экономике Узбекистана. Nazariy va amaliy tadqiqotlar xalqaro jurnali, 2(11), 215-220.
7. Qudbiyev, N. T., No, D. M. O. G. L., Raximjonov, U. R. O. G. L., & Razzaqova, D. A. Q. (2022). SOLIQ ORGANLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING ROLINI OSHIRISH AHAMIYATI. Scientific progress, 3(1), 927-933.
8. Qudbiyev, N. T., Axmadaliyeva, Z. A., & No, D. M. O. G. L. (2022). SOLIQ YUKINING BIZNES UCHUN AHAMIYATI. Scientific progress, 3(3), 699-708.

9. Temirqulov, A., & Qudbiyev, N. (2022). Iqtisodiy rivojlanish maqsadlarini amalga oshirishda soliq siyosati o'zni. Journal of Integrated Education and Research, 1(2), 121-127.
10. Nabiyevich, I. I. (2022). KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKDA BUXGALTERIYA HISOBINI YURITISHNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. BARQARORLIK VA YETAKCHI TADQIQOTLAR ONLAYN ILMIY JURNALI, 2(4), 199-205.
11. Tohirovich, Q. N., & Ibroximovna, N. I. (2022). RAQAMLI IQTISODIYOTDA EKSPORT VA IMPORTNI SOLIQQA TORTISH XUSUSIYATLARI. Архив научных исследований, 5(5).
12. Yormatov, I. T. (2022). O 'zbekistonda iste'mol bozorini to 'ldirishda kichik va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishning o 'zni. Eurasian journal of law, finance and applied sciences, 2(11), 99-102.
13. Toshmatovich, Y. I. (2022). THE ROLE OF SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN ENSURING THE ECONOMIC SECURITY OF THE COUNTRY. World Economics and Finance Bulletin, 16, 131-138.
14. Toshmatovich, Y. I. (2022). The Role of Small Business in Ensuring Employment of the Population. Eurasian Journal of History, Geography and Economics, 14, 31-34.
15. Ganiyevich, Y. V. (2022). SUG 'URTA TASHKILOTLARINI SOLIQQA TORTISHNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. PEDAGOGICAL SCIENCES AND TEACHING METHODS, 13(2), 57-60.
16. Солиев, Д. (2023). AYLANMA MABLAG'LARNI SAMARALI BOSHQARISH KORXONA FAROVONLIGINING ASOSIDIR. Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари/Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук/Actual Problems of Humanities and Social Sciences., 3(3), 111-119.